

тяться в ньому, сприяють створенню цілісної системи, та відповідних методичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності як магістерської підготовки, так і підвищення кваліфікації молодого викладача сучасного університету.

ПЕХОТА Е. Н.

ФОРМИРОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СОВРЕМЕННОГО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

В статье выяснено содержание понятия технологической культуры современного преподавателя как важной составляющей его педагогического мастерства. Выявлены особенности и закономерности процесса формирования технологической культуры современного преподавателя.

Ключевые слова: преподавательская деятельность, педагогическое мастерство, технологическая культура, современные педагогические технологии.

РЕНОТА О. М.

FORMATION OF TECHNOLOGICAL CULTURE OF MODERN TEACHERS

The content of the concept of modern technological culture of the teacher as an important component of his teaching skills has been clarified in the article. The features and regularities of the formation of modern technological culture of the teacher has been identified.

Keywords: teaching activities, teaching skills, technological culture, modern educational technology.

УДК 378:005.6

СЕМИЧЕНКО В. А.

м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В статті розкривається проблема педагогічної майстерності викладача вищої школи в умовах трансформації суспільства. Наголошується на необхідності активізації виховної складової діяльності викладача.

Ключові слова: педагогічна майстерність, суспільство, цінності, молодь.

Постановка проблеми. Глобальні соціально-політичні перетворення, що відбуваються у суспільстві, не могли не торкнутись суспільної свідомості. Особливо це стосується сучасної студентської молоді, весь період життя якої припав якраз на історичний період відмови від цінностей попереднього покоління і впровадження принципово нових умов життя. Виникла вкрай складна ситуація, яка була викликана втратою старшим поколінням статусу референтної групи. Порушився процес передачі соціальних еталонів. Фактично цінності, що проголошувалися представниками цього покоління (а в їх ролі виступали, по-перше, батьки, а по друге – педагоги), відторгалися молоддю як такі, що не відповідають реаліям сьогодення.

Виклад основного матеріалу. В цих умовах виникла суперечність між різними рівнями суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітніх системах. З

Виділені показники, фактори, умови підготовки дають можливість цілеспрямовано і свідомо керувати цим процесом на етапі навчання в магістратурі, а також професійного самовдосконалення молодого викладача.

одного боку, теза про важливий вплив педагогічної майстерності на якість навчального процесу, а отже, на освіту та виховання учнів, безумовно, не втратила своєї значущості і в нових соціальних умовах. Педагог-майстер, організуючи безпосередню взаємодію з учнями (отже, впливаючи на них на мікрорівні), безумовно, мав більше шансів стати для них значущою особою, коли мав гуманістичну спрямованість, педагогічні здібності, ґрунтовні фахові знання, досконало володів педагогічною технікою. Але чи достатньо цього для того, щоб подолати вплив мезо- і макрорівнів суспільного життя, яке за останні роки більше зарекомендувало себе як негуманне, породило девальвацію освіченості, демонструвало негативні взірці вирішення економічних і політичних проблем, зловживало авторитарними способами управління, особливо в сферах соціальної політики та економіки?

Особливо актуальним це питання стає в умовах вищої школи, що обумовлюється рядом додаткових проблем: погіршенням життя студентів (адже навіть у тих студентів, що отримували державні стипендії, рівень цих стипендій не забезпечував «споживчого кошика»), масовим характером платного навчання, загрозами безробіття, спокусами з боку іноземних держав, які активно проводили стратегію залучення до своїх країн найбільш обдарованої і освіченої молоді, жорсткими умовами невпорядкованого ринку праці, впровадженням системи багаторівневої освіти при тому, що для певних рівнів у суспільстві не були визначені посади, тощо. Природно, що в цих умовах неминуче відбувалися зміни у ціннісних орієнтаціях студентів, врахування яких у педагогічній діяльності могло б надати педагогам можливість відкорегувати свою взаємодію з молоддю.

На жаль, тривалий час суспільство перебувало в певній ейфорії від тих змін, що відбувались на політичному рівні. Старі стереотипи щодо видатних особливостей соціалістичного суспільства, інтернаціоналізму, колективізму, атеїзму помінялися на нові стереотипи щодо важливості процесів демократизації, національного відродження, індивідуалізації, впровадження духу корпоративізму, надання релігійності статусу основи духовного життя. Тому не модно було не лише проводити дослідження, які б висвітлили реальні зміни у суспільній свідомості, а навіть говорити про те, що такі зміни можливі. Але справжня демократія передбачає перш за все взаємну сміливість всіх учасників суспільного життя: сміливі не тільки особи, хто критикує дії тих, хто змінює суспільне життя. Не менша, а навіть більша сміливість необхідна тим, хто проголошує нові цінності. Адже саме їх уміння сміливо дивитись «правді в очі», а отже, при необхідності своєчасно змінювати свої стратегії може забезпечити як ефективність реформ, так і неперервний розвиток суспільства, в якому у кінцевому рахунку зацікавлені всі його громадяни.

Тому сьогодні вкрай важливим для педагогів є знання тих змін, що відбуваються у психології студентства, перш за все тих, що визначають концептуальні основи життєдіяльності цієї соціальної молодіжної групи.

З метою виявлення ціннісних орієнтацій сучасного студентства була використана методика незавершених речень. Студентам пропонувалось відповісти за 20 позиціями, які стосувались їх ставлень до ряду актуальних проблем (відносини з суспільством і державою, ставлення до освіти, і т.ін.).

В якості респондентів було обрано студентів однієї з найбільш престижних спеціальностей (перекладачі з іноземних мов) Національного університету ім. Тараса Шевченка. Вибір такої категорії опитуваних дозволяв отримати дані, відносно незалежні від соціально-демографічних умов (адже це студенти з достатньо заможних сімей, еліта майбутнього суспільства). Усього участь у дослідженні взяли 44 студенти, які навчаються на 1 курсі магістратури.

Розглянемо отримані дані.

У першому завданні пропонувалось доповнити фразу «Сучасна молодь...». Наведемо приклади отриманих відповідей: «... це ми»; «дуже пасивна, не має амбіцій»; «прагне лише розважатись»; «не вміє цінувати те, що має, за багато скаржитись, робить щось, бо «модно»; «втрачає життєві цінності та традиції»; «всєбічно розвинена»; «майбутнє держави»; «успішна і талановита»; «дуже розбещена»; «активна та прогресивна»; «ділиться на 2 типи: ті, які нічого не хочуть, з багатих сімей, в них і так все буде, і ті, хто самі досягають цілей»; «відображення майбутнього країни, прагнень і досягнень прогресу, нові сторінки у розвитку суспільства»; «це перспективне покоління, яке розвиватиме державу», і т.ін.

Отримані варіанти відповідей були розділені на 4 категорії: 1) відповіді, які фіксують позитивні якості сучасної молоді («дуже активна та енергійна»; «надія нашої країни»; «сміливіша, активніша, ініціативніша, ніж минулі покоління»); 2) відповіді, що містять негативну оцінку («безграмотно пише»; «дуже ледача, немотивована»; «заціклена на матеріальних цінностях»; «не дуже освічена»); 3) відповіді, що містять нейтральну оцінку (незахищена); «має визначитися із своєю метою»; «інформаційно скерована»); 4) відповіді, що містять амбівалентну оцінку – водночас і позитив, і негатив («дуже багато хоче від життя, але не завжди щось робить, щоб цього досягти»; «має багато виборів, але часто просто не хоче обирати»).

Контент-аналіз тих відповідей, якісно-кількісний аналіз яких здійснювався за аналогічною схемою, надано у наступній таблиці.

Щодо думок респондентів про сучасну молодь – з наведених у таблиці даних видно, що більше відповідей респондентів припадає на позитивні оцінки (44,4%). Разом з тим майже третина студентів надмірно критично ставляться до сучасної молоді (28,9%), а з врахуванням амбівалентних відповідей їх доля ще збільшується.

Наступне питання стосувалося завершення речення «Сучасний студент...». Нас цікавило, чи співпадає характер оцінювання респондентами

Варіанти відповідей студентів на незавершені речення

	Позитивні		Негативні		Нейтральні		Амбівалентні	
	к-сть осіб	%	к-сть осіб	%	к-сть осіб	%	к-сть осіб	%
1. «Сучасна молодь...»	20	44,4	13	28,9	7	15,6	5	11,1
2. «Сучасний студент...»	18	40,0	15	33,3	9	20,0	3	6,7
3. «Сучасне суспільство...»	3	6,7	28	62,2	8	17,8	4	8,9
4. «Держава, в якій я живу...»	9	20,0	23	51,1	5	11,1	7	15,6
5. «Люди, які хочуть виїхати в інші країни...»	28	62,2	8	17,8	4	8,9	5	11,1
6. «Вища освіта сьогодні...»	16	35,6	20	44,4	6	13,3	3	6,7
7. «Інновації в освіті...»	16	35,6	15	33,3	6	13,3	7	15,6
8. «Моя професія...»	28	62,2	6	13,3	6	13,3	5	11,3

молоді в цілому (хоча учасники дослідження і відносяться до молоді, але ця позиція більша абстрактна) і студентства (позиція, ближча до учасників).

Розподіл відповідей здійснювався за такими ж категоріями, що у попередньому випадку: Отримані варіанти відповідей були розділені на 4 категорії: 1) відповіді, що містять позитивну оцінку («це досить різностороння особистість у якої є бажання навчатися і дізнаватися щось нове і цікаве»; «весела людина, в якій купа проблем, але вона не падає духом»; «еліта молоді»; «розумна, творча і цілеспрямована людина з широкими життєвими перспективами і цілями»); 2) відповіді, що містять негативну оцінку («часто безвідповідальна людина, що не сприймає серйозно життя»; «ледача істота, яка хоче мати диплом»; «заклопотаний, втомлений і розчарований у сучасній системі освіти і викладачах»); 3) відповіді, що містять нейтральну оцінку («жертва освітніх недоліків»; «людина, яка зовсім не має вільного часу»; людина, що навчається у вищому навчальному закладі; «це я»); 4) відповіді, що містять амбівалентну оцінку – водночас і позитив, і негатив («спочатку натхнення, а згодом позбавлення крил створення і хибними цінностями»; «людина, яка має багато можливостей та відсутність бажання навчатися»). Один із учасників не відповів на це питання.

Порівняння відповідей на речення 1 і 2 показує, що учасники дещо критичніше оцінюють сучасне студентство, ніж в цілому сучасну молодь, при цьому оцінки є більш категоричними (помітно знизилась доля амбівалентних відповідей).

Наступне завдання передбачало оцінку сучасного суспільства. Отримані такі варіанти відповідей: 1) відповіді, що містять позитивну оцінку («стрімко розвивається»; «співоче»; «руйнує стереотипи»); 2) відповіді, що містять негативну оцінку («думає лише про матеріальні цін-

ності»; «стало дуже жорстоким і егоїстичним»; «дуже часто дивує мене своїм менталітетом, з кожним роком люди стають все зліше, брутальніше, всім не все начхати, але є і добрі люди, але поки що їх дуже мало»; «не є досконалим і таким ніколи не стане»); 3) відповіді, що містять нейтральну оцінку («сукупність усіх форм об'єднання людей з відповідною формою соціальних відносин, має динамічну соціальну структуру, високу схильність до інновацій і відкриттів»; «діти, молодь, старше покоління»; «вимагає професіоналізму та спонтанності»); 4) відповіді, що містять амбівалентну оцінку – водночас і позитив, і негатив («прагне кращого майбутнього, але нічого не робить для цього»; «прагне кращого майбутнього, але нічого не робить для цього»; «має багато бажань, але обмежені можливості»). Двоє з учасників не відповіли на це питання.

З таблиці чітко видно, що кількість позитивних відповідей склала лише 6,7%. Переважна кількість учасників (62,2%) дали дуже негативні відповіді. Тобто, студенти практично не бачать у сучасному суспільстві позитивних рис.

Порівняємо ці дані з оцінкою студентами держави, в якій вони живуть. Категоризація відповідей аналогічна попередній: 1) позитивні («знаходиться на початку нового шляху»; «вміло справляється з релігійною, етичною та географічною раз'єднаністю, яка б могла б розколоти суспільство»; «розцвітає»; «вільна та незалежна»); 2) негативні («гарна ззовні, гнила всередині, це країна контрастів»; «не дбає про власний народ»; «жахлива, бо з людьми зовсім ніхто не рахується, ніхто не захищає нас, набиває свої кишені за наш рахунок»; «тричі продана»; «руйнується на очах»); 3) нейтральні («має внести зміни в свій державний апарат»; «Україна»; «співоча»); 4) амбівалентні («найкраща, тому в нас стільки бід – завжди хтось хотів відхопити шматок»; «сповнена національними багатства-

ми, що знаходяться в руках нерозумних людей»).

Оцінка держави також переважно негативна (так її охарактеризували 51,1% учасників). Але дещо більше учасників охарактеризували її позитивно (20,0%), ніж оцінка сучасного суспільства (яка склала лише 6,7%). Отже, ставлення студентів до державності України більш сприятливе, ніж оцінка українського суспільства.

У цьому контексті певний інтерес має оцінка студентами перспектив виїзду за кордон (питання «Люди, які хочуть виїхати в інші країни...»). Була прийнята така градація відповідей: 1) студент висловлює розуміння причин, що обумовили це рішення, підтримує його, вказує на те, що і сам вчинив би таким же чином («правильно роблять»; «мають право на вибір, якщо так вирішили – значить, так їм краще»; «якщо виїхати з України – то вони розумні»); 2) засуджують або критикують («дурні, думають, що на іншому березі трава зеленіша»; «не розуміють, з чим вони там можуть зіткнутися»; «їх ніхто там не чекає»); 3) проявляють нейтральність («розуміють, що там їм потрібні знання»; «це вибір кожного, який я не можу притискувати»); 4) висловлюють суперечливе ставлення («з однієї сторони, зраджують батьківщині, але я б теж так зробила»; «шукають там кращого життя, отже, вони недостатньо сильні, щоб розвинути у своїй країні»; «з однієї сторони, зраджують батьківщині, але я б теж так зробила»).

Отже, більше половини (62,2%) студентів солідарні з тими, хто їде за кордон, і тільки 17,8% засуджують їх або висловлюють негативні припущення. Це цілком зрозуміло з попередніх даних, адже більша частина опитаних висловила недовіру до суспільства і держави.

Відповіді щодо вищої освіти диференціювались таким чином: 1) позитивні («дуже важлива для кожного»; «є невід'ємною частиною життя кожного»; «використання світових тенденцій розвитку і використання кращого досвіду в галузі підвищення кваліфікації спеціалістів»); 2) негативні («зовсім не відповідає міжнародним стандартам»; «це корупція, стягування грошей, тотальне хамство з боку педагогів, відсутність культури поведінки»; «в Україні жадлива, наша країна дере все, зо є за кордоном, але все переробляє по-своєму, і виходить ще гірше, у нас немає нічого свого»; «в нашій країні десь на рівні 18 століття»; «гірша, ніж була раніше»); 3) нейтральні («потребує змін, бо стосується процесу навчання»; «це навчання, як знаходити і обробляти інформації у подальшому»; «не

ознака «надзвичайного розуму»); 4) амбівалентна («доступна не кожному, але необхідна всім»; «потрібна, але практика важливіша»; «не в найкращому стані, але «маємо те, що маємо»).

Щодо сучасної вищої освіти, найбільша кількість відповідей (44,4%) припадає на її негативні оцінки. У контексті розгляду заявленої проблеми дуже інформативним стає аналіз конкретних висловлювань студентів, який вказує на різке зниження довіри до викладачів: «це корупція, стягування грошей, тотальне хамство з боку педагогів, відсутність культури поведінки».

Відносно сучасних освітніх інновацій, відповіді диференційовано таким чином: 1) позитивні («необхідні, є результатом технічного прогресу»; «здебільшого позитивно впливають на її розвиток»; «зараз в Україні дуже необхідні»; «дуже добрий крок»); 2) негативні («існують, але в Україні носять занадто «викривлений» характер»; «в нашій країні ні до чого не приведуть, бо нас не вчать мислити»); 3) нейтральні («це нововведення у змісті, методах, прийомах, навчальній діяльності»; «дистанційне, Інтернет-освіта»; «викладають магістри, модульна система оцінювання, вільний графік відвідування»); 4) амбівалентні («ведуть до прогресу у багатьох сферах і регресу морального і духовного»; «мають надзвичайні можливості та цінності, але люди їх не вміють використовувати»; «бувають на краще, а іноді і на гірше, але тим не менш вони надають можливість до саморозвитку»).

Позитивно оцінили інновації 35,6%, і майже така ж кількість (33,3%) студентів надали негативну оцінку. Щодо цього питання, помітно більше і число альтернативних відповідей, в яких інноваційні процеси водночас розглядаються в обох ракурсах.

Головними проблемами сучасного суспільства студенти вважають:

- втрату моральних цінностей (жорстокість, жадність, недовіру, неввічливість, егоїзм), на такі оцінки сучасного стану суспільства припадає 47,7% відповідей;
- політика і її соціальні наслідки (відсутність стабільності, безробіття, екологія, високий рівень смертності, розшарування суспільства) – 44,4%;
- відсутність мотивації, байдужість – 39,9%;
- зниження інтелектуального рівня і активності людей (низький рівень знань, деградація, пасивність, невміння використовувати можливості, лінь) – 27,5%;
- криміналізація суспільства (корупція, шахрайство, всюдозволеність) – 17,8%;
- знецінення соціальних стимулів (втрату життєвих цілей, безнадійність, відсутність мотивації, небажання брати на себе відповідальність – 15,6%;

– деформації у суспільному середовищі (наркоманія, алкоголізм, тероризм, розпус-та, неадекватність молоді) – 15,6%.

Отже, студенти не тільки критично оцінюють стан у суспільстві в цілому, вони чітко виділяють найбільш «больові» точки в його стані, не обходячи різкою критикою і молодь, і студентство.

На фоні такого різкого негативізму щодо стану базових для студентів систем – суспільства, держави та освіти, особливий інтерес представляє виявлення їх ставлень до майбутньої професії. Відповіді диференціювались за такими групами: 1) ставлення позитивне (має велике значення для комунікації між країнами та збереження мов; дозволяє дізнаватися щось нове у всіх галузях, перекладаючи тексти; має гарні перспективи, на ринку користується попитом, цікава мені; допоможе мені саморозвиватися і самореалізуватися у майбутньому); 2) негативне (досить складна, тому часто сумніваюся у ній; здається, скоро буде непотрібною; не впевнена, що вона мені знадобиться); 3) нейтральне (перекладач; можливо, мені колись згодиться; потребує витривалості); 4) амбівалентне (дуже складна, але подобається мені; дуже виснажлива; зараз необхідна, адже дозволяє і надалі заробляти гроші, але лише тоді, коли ти будеш дійсно чудовий професіонал; але дуже складна).

У цілому більшість (62,2%) учасників висловили позитивне ставлення до своєї професії. Разом з тим 13,3% студентів ставляться до неї негативно, ще 13,3 – нейтрально, і 11,3% висловили водночас амбівалентне ставлення, тобто, бачать і позитивні, і негативні риси.

Для виявлення ступеню задоволення студентами зробленим професійним вибором було використано додаткове питання: «Якби мені прийшлося обирати...» Передбачалось, що при повному задоволенні професійним вибором як провідній події у житті студентів більшість з них підтвердять його правильність, висловивши бажання «залишити все так, як є». Але відповідей такого роду виявилось явно недостатньо – лише 4,4%. В той же час категорично заявили, що не обрали б знов місце навчання (ВНЗ, факультет) та професію лише 8,9%. В той же час 45,6% хотіли б оптимізувати свій вибір (у тому числі звернувшись до порад старших), що свідчить про недостатню задоволеність зробленим вибором. Цікаво, що 17,8% студентів прямо не відповіли на це питання, посилаючись на те, що їм важно робити вибір. 13,3% вказали, що при виборі між матеріальною і духовною сферою (наприклад, між кар'єрою та родиною) вони б обрали останню.

Відповідаючи на питання «Я вважаю, що моє життя...», студенти надали такі варіанти: вважають, що все добре вже зараз – 35,6% («дуже і дуже добре! Хіба може бути по іншому, коли тобі 21 рік!!!»; «є кращім, ніж сотні, а може, мільйони інших життів, тому стараюсь не скаржитись»; вважають, що добре буде у майбутньому – 13,3% («з кожним роком набирає обертів і попереду щасливе майбутнє»; скоро покращиться;»). Оцінюють ситуацію свого життя як добру, але в той же час визнають наявність деяких негараздів – 8,9% («прекрасно протікає, та подекуди трапляється негаразди»; «щасливе, але могло б бути і краще»; «цікаве, але складне. Або цікаве, тому що складне»), і стільки ж опитаних вважають своє життя не таким, як вони хочуть («це одне випробовування»; «йде поки що не туди, куди треба». 6,4% вказали, що їх життя залежить від інших («ще не зовсім сформоване і воно багато в чому залежить від батьків»; «є яскравим, цікавим завдяки Богові»), 8,9% – що від них самих («у моїх руках»; «дає мені випробовування, щоб я була такою, як мрію», а 6,3% впевнені, що життя лише починається. Отже, в цілому лише половина студентів вважають ситуацію свого життя повністю сприятливою, разом з тим кількість незадоволених достатньо низька.

Завершуючи речення «Мені неприємно...», студенти навели значну кількість різноманітних відповідей («коли мене не слухають»; «коли на мене тиснуть», «коли порушують зону мого комфорту»; «зливатися з масою»; «бачити, як страждають інші»; «коли обставини не залежать від мене»; «коли мене вважають глупою, ображають»). Незважаючи на відмінності у формулюванні, в цілому вони відображають прагнення особистості зберегти свій комфорт, самоповагу, самоствердитись. Найбільш солідарні студенти у неприйнятті нещирості (на це вказали 35,6%), несправедливості (15,6%).

Щодо міжнародних проблем, то результати опитування виявились дещо неочікуваними. Адже, з одного боку, професія «перекладач» безпосередньо пов'язана з світовою політикою. По-друге, орієнтація значної частини студентства на від'їзд до іншої країни дозволяла припустити, що опитувані будуть зацікавлені в оперативній орієнтації у міжнародних відносинах. І дійсно, 31,1% студентів відповіли, що ці проблеми треба знати, цікавитись ними, вирішувати («це ті, що стосуються всіх, а не лише окремих одиниць;»). Вони вважають, що ці проблеми «вигадані політиками та нав'язані народу (народам) заради власної вигоди»; це «інтриги, ігри серйо-

зних дядьків і тіток, що не поділили цукерку»; «завжди наслідок прагнення влади, політика двох (і більше) людей».

11,1% вважають, що ці проблеми ніколи не можна вирішити, вони накопичуються з кожним роком («завжди існуватимуть»; «ніколи не будуть вирішені до кінця»; «) ніколи не матимуть вирішення»).

Ще 20% студентів заявили, що ці проблеми їх взагалі не турбують («мне не цікавлять, тому що там, де буде Україна, з її владою, там будуть великі проблеми»; «нікого не стосуються зараз»; «для мене не надто важливі»).

От же, серед студентів, що взяли участь у дослідженні, незважаючи на значущість цього аспекту для професійної діяльності і особистого життя, досить вагомою є тенденція відстороненості від суспільного життя, обмеженості зони особистісно значущих подій суто локальним середовищем.

Доповнюючи речення «Більш за все мене приваблює...», студенти також надали значну кількість різноманітних відповідей: «мати власну думку», «знайти собі поле діяльності», «наявність перспективи», «матеріальна винагорода за роботу», «свобода», «справедливість», «знайти себе, не шкодячи іншим», «творчість». Найбільшу кількість відповідей отримали такі позиції: «подорожі» (22,2%), «доброта в людських стосунках» (17,8%), «хобі» (6,7%). Цікаво, що позиції «цікава робота», «сім'я», «здоров'я», що надалі зайняли суттєве місце у відповідях студентів, тут представлені одиничними відповідями. Але 8,9% опитаних вказали, що найбільше їх приваблює «безтурботність». Ми вважаємо це ознакою того, що ставлення студентів ще не перейшли у чітку систему життєвих переконань, вони лише формуються і конкретизуються, а відповідні установки ще не пройшли етапу категоризації, коли вони стають базовими регуляторами життєдіяльності. Тому відповіді на наступне речення «Більш за все мене хвилює...» за змістовим наповненням є діаметрально протилежним.

Найбільш турбує студентів 1 курсу магістратури їх майбутнє («складеться моя майбутня професія»; «що буде далі з моїм життям»; «майбутня робота») – на це вказали 60,0% опитаних. 17,8% непокоять проблеми, пов'язані з сім'єю (дітьми, батьками), їх добробутом, здоров'ям, життєвими перспективами. 11,1% стурбовані соціально-політичними проблемами («неповага у суспільстві»; «сучасне екологічне і політичне становище у світі»; «питання двомовності в Україні»).

Важливими для студентів (речення «Для мене важливо...») є: взаємини у сім'ї («щоб моя сім'я була щаслива і здорова»; «знати, що з моєю родиною все добре»; «щоб мої найближчі люди завжди були поряд і були здорові») – 33,3%; особистісна самореалізація («знати, що я щось значу, буду значити! буду успішним!»; «не зраджувати своїм принципам, не соромитись за себе»; «бути людиною»; «відчувати внутрішню гармонію»; «не опускати планку, яку я поставила перед собою») – 22,2%; міжособистісні стосунки («мати гарні стосунки з людьми»; «щоб в мене вірили»; «не приносити людям болю»; «розуміти людей, з якими я спілкуюсь») – 15,6%; робота («займатись улюбленою справою»; «знайти круту роботу»; «не сидіти на місці і займатись чимось») – 17,8%; якість життя («гармонія, стабільність»; «добре виглядати»; «щоб усім усього вистачало») – 8,9%.

Улюбленішими формами проведення вільного часу (речення «У вільний час я надаю перевагу...») є: зустрічі і спілкування з друзями – 33,3%; захоплення різного роду (бальні танці, вишивання, музика, перегляд фільмів) – 26,7%; спілкування з рідними – 20,0%; читання книг – 15,6%. Серед одиничних відповідей – особистісне удосконалення, сон, Інтернет, роздуми. Тобто, переважають пасивні форми відпочинку – адже, тільки 8,9% студентів вказали, що їх приваблюють спорт, подорожі, прогулянки і плавання.

У відповідь на питання «Мій ідеал...» 37,8% студентів відповіли, що його не мають. Для 28,9% в якості ідеалу виступають члени сім'ї, перш за все батьки. Серед інших відповідей – 8,9; вказали, що їх ідеал – вольова особистість, а 6,7; – успішна людина. Ці дані свідчать про втрату суспільством впливу на молодь через девальвацію соціальних еталонів. Разом з тим зростає роль сім'ї в якості транслятора соціальних цінностей. У цілому цю тенденцію слід сприймати як збіднення системи духовних регуляторів молоді, про що свідчать наступні типові визначення студентів: «Незалежна, гарна жінка, що робить мільйони на своєму мистецтві, виховує свідомих, розумних дітей, яку обожає її чоловік і про яку таємно мріють прихильники. Вона вільна, бо має все!»; «Бути чудовою матір'ю, дружиною та жінкою, Але не втрачати своєї індивідуальності та незалежності при цьому, а також мати високооплачувану роботу»; «людина, яка займається улюбленою справою і може сама себе розважити»; «коли ти всіх розумієш і тебе також, ті добре заробляєш, всі живі»; «вольова особистість, що сприймає труднощі, як сходинок на шляху до самовдосконалення».

Успіх у житті, за думкою 28,9% студентів, – це досягнення мети. Для 26,7% – це щаслива сім'я. Стільки ж опитаних пов'язують успіх з роботою. 20,0% вважають, що успіх – це особистісна самореалізація, саморозвиток. 11,1% вказали, що успіх – це наявність вірних друзів. Для 8,9; успіх зводиться до високої зарплати.

За результатами проведеного дослідження можна виділити наступні орієнтири для педагогів:

I. При роботі з сучасними студентами слід враховувати те, що на сьогодні в їх системі ціннісних орієнтацій з'явився цілий ряд негативних тенденцій. Але винна в цьому не сама молодь, а ті умови, в які вона була поставлена. Знання цих тенденцій дозволяє відверто обговорювати з студентами ці проблеми, а отже, мати можливість або послабити їх прояви, або довести тимчасовість і тимчасовий характер труднощів, що переживає все суспільство. Для таких негативних тенденцій слід віднести:

- Песимістичні погляди на сучасне суспільство і державний устрій.
- Недовіру молоді до уряду і держави.
- Негативізм в оцінці стану суспільства, його морального обліку.
- Звуження або повну втрату ідеалів.
- Зниження соціальної і фізичної активності молоді.
- Зорієнтованість на пошук кращої долі в інших країнах.
- Невпевненість у майбутньому.

Нагадаємо, що у дослідженні брали участь студенти, яких відносять до так званої «елітних», адже вони навчаються у престижному вузі і на престижній спеціальності. Можна очікувати, що серед інших категорій студентів ці тенденції можуть ще поглиблюватись.

СЕМИЧЕНКО В. А.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ВЫЗОВЫ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ МАСТЕРСТВЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

В статье раскрывается проблема педагогического мастерства преподавателя высшей школы в условиях трансформации общества. Отмечается необходимость активизации воспитательной составляющей деятельности преподавателя.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, общество, ценности, молодежь.

SEMYCHENKO V. A.

SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL CHALLENGES IN PEDAGOGICAL SKILLS OF HIGH SCHOOL TEACHERS

The article reveals the problem of pedagogical skills of high school teachers in a transitional society. The need for intensification of the educational component of the teacher is described.

Keywords: pedagogical skills, society, values, young people.

II. Слід враховувати те, що сучасні студенти найбільш болісно ставляться до проявів брехні, нещирості, несправедливості, вимагають (може, навіть надмірно загострено) поваги до себе, прагнуть до особистісного розвитку і самоствердження. Це обумовлює особливі вимоги до культури поведінки педагога, його вміння конструктивно вирішувати конфлікти, що виникають у процесі навчання, вміння організувати навчальний процес як діалог рівноправних співпрацівників, надавати можливість студентам для прояву ініціативи, активності, висловлювання власної думки.

III. Є певні ціннісні орієнтири, на які можна спиратись при організації процесу професійної підготовки у вищій школі. Це:

- Посилення ролі сім'ї, і не лише батьківської, а і тієї, на створення якої орієнтовані студенти. Саме відповідальність перед сім'єю стає одним з найважливіших факторів упорядкування життя майбутніх фахівців.
- Посилення тенденцій особистісного розвитку, прагнення розраховувати на себе у вирішенні життєвих проблем.
- Формування конкретних, а не абстрактних або наївно-спрощених життєвих орієнтирів.
- Зростання вимогливості як до себе, так і до оточуючих щодо конструктивної поведінки.

Висновки. Отже, в умовах трансформації суспільства важливим показником педагогічної майстерності викладача вищої школи буде не лише надання студентам необхідних знань, а і активізація виховної складової своєї діяльності, спрямованої на послаблення конфлікту між сучасною молоддю і суспільством, надання особливої уваги формуванню цінностей громадянина майбутнього, адже саме від цього буде залежати майбутнє нашої держави.